

Wyrok nr 13

Sofia, 27 lipca 2018 r.

(Dziennik Ustaw Republiki Bułgarii nr 65 z 7 sierpnia 2018 r.)

Sąd Konstytucyjny w składzie:

Boris Velchev (przewodniczący)

Tsanka Tsankova

Stefka Stoeva

Rumen Nenkov

Keti Markova

Georgi Angelov

Anastas Anastasov (sprawozdawca)

Grozdan Iliev

Mariana Karagiozova-Finkova

Konstantin Penchev

Filip Dimitrov

Tanya Raikovska

z udziałem sekretarza–protokolanta Gergany Ivanovej

Orzeczenie wydano w sprawie ozn. sygn. 3/2018, na posiedzeniu niejawnym w dniu 27 lipca 2018 r., na podstawie z art. 149 ust. 1 pkt 4 zd. pierwsze Konstytucji Republiki Bułgarii.

Postępowanie zostało wszczęte w dniu 8 lutego 2018 r. na podstawie wniosku 75 (siedemdziesięciu pięciu) posłów 44. Zgromadzenia Narodowego o zbadanie zgodności z Konstytucją umowy międzynarodowej zawartej przez Republikę Bułgarii w dniu 21 kwietnia 2016 r. – Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (dalej: „Konwencja”), sporządzonej dnia 11 maja 2011 r. w Stambule (Turcja).

W swoim wniosku posłowie podkreślają „socjalne i społeczne znaczenie Konwencji, duże zainteresowanie ze strony społeczeństwa oraz wysoki stopień zaangażowania politycznego”, które zdeterminowały posłów do złożenia wniosku do Sądu Konstytucyjnego.

Wnioskodawcy podnoszą, że do Zgromadzenia Narodowego wpłynęły i nadal wpływają, zarówno pozytywne, jak i negatywne opinie dotyczące Konwencji. W stanowiskach krytycznych wskazuje się, że Konwencja wprowadza pojęcia sprzeczne z porządkiem publicznym oraz nieznanym krajowemu porządkowi prawnemu. Jej treść odbiega od powszechnie akceptowanych wartości tradycyjnych. Zdaniem wnioskodawców, w świetle większości stanowisk negatywnych, główne dowody świadczące o niezgodności Konwencji z Konstytucją związane są z art. 3 lit. b i c, art. 12 ust. 1 oraz art. 14 ust. 1 Konwencji oraz następującymi zwrotami: „społecznie skonstruowane role”, „stereotypowe role”, jak również z pojęciem „gender” jako obiektywnymi elementami pojęcia „płeć”. Owa sprzeczność z ustawą zasadniczą ma swoje źródło w art. 46 ust. 1 Konstytucji Bułgarii. Definicja pojęcia „trzeciej płci” oraz ustanowienie możliwości zawierania małżeństw jednopłciowych pozostaje w sprzeczności szczególnie z art. 46 ust. 1 Konstytucji¹.

Ponadto wnioskodawcy wskazują, że dokonanie zestawienia zawartych w Konwencji terminów i wyrażen z postanowieniami Konstytucji oraz merytorycznej oceny zgodności celów, treści i charakteru Konwencji z Konstytucją należą do kompetencji Sądu Konstytucyjnego w kontekście tego, czy i w jakim zakresie wykonanie zobowiązań nałożonych na Republikę Bułgarii jest zgodne z ustawą zasadniczą.

Postanowieniem z dnia 20 marca 2018 r., Sąd Konstytucyjny uwzględnił wniosek posłów o przyjęcie sprawy do merytorycznego rozpoznania, wezwał organy publiczne legitymujące się interesem prawnym do wzięcia udziału w postępowaniu oraz zaprosił do udziału w postępowaniu organizacje pozarządowe i wybitnych przedstawicieli nauki oraz praktyków, dając im możliwość przedstawienia pisemnych wniosków i opinii prawnych.

Stanowiska w sprawie przedstawili: Prezydent Republiki Bułgarii, Minister Spraw Zagranicznych, Minister Sprawiedliwości, Minister Zdrowia oraz Państwowa Agencja Ochrony Dzieci.

W swoim stanowisku Prezydent Republiki Bułgarii wskazał, że Konwencja zawiera pojęcia i wyrażenia o niejasnym znaczeniu, które dają podstawę do odmiennych i sprzecznych ze sobą interpretacji, stwarzających podstawy do przypisania tym pojęciom „dodatkowego”

¹ Art. 46 ust. 1 Konstytucji Bułgarii: „Małżeństwo jest dobrowolnym związkiem mężczyzny i kobiety. Ważny jest tylko ślub cywilny” [przyp. tłumacza]. Wszystkie tłumaczenia przepisów Konstytucji Republiki Bułgarii przytoczone są za: *Konstytucja Republiki Bułgarii*, tłum. H. Karpińska, wpraw. J. Karp, Warszawa 2012 – publikacja dostępna pod adresem internetowym: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/bulgaria2013.pdf> (dostęp: 7 października 2020 r.).

znaczenia, wykraczającego poza ich znaną i utrwaloną treść, a przede wszystkim – istotę wartości leżących u podstaw Konstytucji. W ocenie Prezydenta, nasycenie pojęcia „płeć” cechami społecznymi, stosowanymi w Konwencji, nie jest zgodne z konstytucyjnym rozumieniem zasady równości między mężczyzną i kobietą; dobrowolnego związku (formalnego bądź nie) między mężczyzną i kobietą oraz z konstytucyjnym rozumieniem rodziny, której powierzono wychowywanie i edukację dzieci. Owe przypisanie pojęciu „płeć” cech społecznych sprzeczne jest także z zasadą szczególnej ochrony matki przez państwo (art. 46 i 47 ust. 2 Konstytucji), a ponadto utrudnia prawidłową identyfikację danej osoby jako mężczyzny i kobiety (art. 6 ust. 2 Konstytucji).

W ocenie Ministra Spraw Zagranicznych pojęcia, normy i założenia Konwencji pozostają w pełnej zgodności z normami, zasadami i tradycjami konstytucyjnymi. Po dokonaniu ogólnego przeglądu ustawodawstwa bułgarskiego oraz zobowiązań międzynarodowych Republiki Bułgarii, [Minister Spraw Zagranicznych] stwierdził, że pojęcia: „płeć”, „społecznie skonstruowane role” oraz „role stereotypowe” zapożyczone z socjologii, nie są nowością ani w międzynarodowej doktrynie prawnej, ani w prawie bułgarskim. Minister wskazuje, że w świetle Konwencji termin „gender”, oparty na obu płciach, męskiej i żeńskiej, uwzględnia istnienie społecznie skonstruowanych ról, zachowań, działań i atrybutów, które poszczególne społeczeństwa uważają za właściwe odpowiednio dla kobiet i mężczyzn. Zaznacza również, że raport wyjaśniający do Konwencji wyraźnie wskazuje, że termin „gender” nie ma na celu zastąpienia pojęć „kobieta” i „mężczyzna”. Konwencja posługuje się również pojęciem „płeć” (ang. *sex*), co przemawia za uznaniem, że pojęcia „gender” i „sex” mają swoje niezależne znaczenie. W odniesieniu do zobowiązań, które zostałyby nałożone na Republikę Bułgarii po ratyfikacji Konwencji oraz jej wejściu w życie, Minister wskazał, że są służyć one w pełni zapobieganiu przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej, koniecznemu do zapewnienia równości płci.

Minister Sprawiedliwości w swoim stanowisku, wskazał, że Konwencja pozostaje w pełnej zgodzie z Konstytucją. Zaznaczył, że Konwencja po raz pierwszy ustanawia obowiązek zapobiegania oraz zwalczania przemocy wobec kobiet w kontekście równości kobiet i mężczyzn.

Minister Zdrowia nie zajął jednoznacznego stanowiska w przedmiotowej sprawie. Z jednej strony wskazał, że rozumienie pojęcia „płeć” oraz stosowanie przepisów art. 3 lit. c, art. 12 ust. 1 i art. 14 ust. 1 Konwencji nie wywołują trudności, gdyż głównym kryterium, na podstawie którego ma być realizowana wprowadzona przez Konwencję ochrona, pozostaje

„płeć” rozumiana jako „płeć żeńska” i „płeć męska”, czyli odpowiadająca definicji biologicznej, zgodnej z Konstytucją, bułgarskim porządkiem prawnym oraz orzecznictwem sądowym. Z drugiej jednak strony, w ocenie Ministra, trudności mogłoby nastręczać stosowanie art. 3 lit. b, art. 4 ust. 3, art. 12 ust. 3, na gruncie których Konwencja nie odwołuje się do tzw. płci biologicznych – męskiej i żeńskiej. Wskazał ponadto, że z uwagi na znaczenie przypisane powyższym uregulowaniom (oraz innym postanowieniom Konwencji) oraz niejasności, jakie wywołują zawarte w nich wyrażenia, zasadne jest postawienie pytania, czy i w jakim stopniu wypełnienie przez Republikę Bułgarii zobowiązań wynikających z Konwencji pozostawałoby w zgodzie z Konstytucją.

W swoim stanowisku Państwowa Agencja Ochrony Dzieci zwróciła uwagę, że ocena zgodności Konwencji z Konstytucją powinna być dokonana przy uwzględnieniu ramowego charakteru Konwencji. Owa ocena powinna zostać przeprowadzona w oparciu nie tylko o bułgarskie tłumaczenie Konwencji, lecz także o jej tekst autentyczny, gdyż tłumaczenie zawiera szereg nieścisłości, szczególnie z zakresie postanowień ogólnych. Państwowa Agencja Ochrony Dziecka stanęła na stanowisku, że Konwencja pozostaje w zgodzie z Konstytucją, zaś ratyfikacja jest konieczna.

Stanowiska w sprawie przedstawiły następujące organizacje pozarządowe: Fundacja „Bułgarscy adwokaci praw człowieka”, Fundacja „Zrzeszenie Animus”, „Stowarzyszenie na rzecz zapobiegania przemocy ze względu płeć”, Fundacja „Bułgarski fundusz dla kobiet” oraz Instytut Nowoczesnej Polityki.

Fundacja „Bułgarscy adwokaci praw człowieka”, stanęła na stanowisko, że Konwencja jest zgodna z postanowieniami i duchem Konstytucji, a także z obowiązującym ustawodawstwem dotyczącym ochrony przed przemocą domową w Bułgarii.

Fundacja „Stowarzyszenie Animus”, stwierdziło, że Konwencja jest zgodna z Konstytucją i nie wnosi nic nowego do rozumienia pojęcia „płeć”, które znane jest prawu bułgarskiemu, w tym Konstytucji oraz ustawie o równouprawnieniu płci i ustawie o ochronie przed dyskryminacją.

„Stowarzyszenie na rzecz przeciwdziałania przemocy ze względu płeć” stanęło na stanowisko, że postanowienia Konwencji pozostają w zgodzie z Konstytucją i nie zawierają pojęć, które byłyby nieznane bułgarskiemu porządkowi prawnemu i odbiegające od ich powszechnie przyjętego i tradycyjnego znaczenia. Postanowienia Konwencji nie są sprzeczne

z porządkiem publicznym, zaś wykonanie zobowiązań wynikających z Konwencji może się odbyć w zgodzie z Konstytucją.

Fundacja „Bułgarski fundusz dla kobiet” stanęła na jednoznacznym stanowisku, że Konwencja pozostaje w zgodzie z Konstytucją Bułgarii i choć wymaga dokonania pewnych zmian legislacyjnych w szeregu obszarów, nie determinuje konieczności zmiany ustawy zasadniczej. Fundacja wskazała, że użyte w art. 3 lit. c Konwencji pojęcie „płeć” zostało nieprawidłowo przetłumaczone, gdyż w rzeczywistości definicja zawarta we wskazanym przepisie odnosi się do pojęcia oznaczającego społeczną, a nie biologiczną płeć i tym samym w żaden sposób nie wymusza redefinicji płci biologicznej. Zdaniem Fundacji owe niewłaściwe tłumaczenie doprowadziło do szeregu nieścisłości w tłumaczeniu innych kluczowych terminów, takich jak „przemoc wobec kobiet uwarunkowana płcią” w art. 3 lit. d, „tożsamość płciowa” w art. 4 ust. 3, „niestereotypowe role płciowe” w art. 14 ust. 1 Konwencji.

Instytut Nowoczesnej Polityki uważa, że Konwencja nie jest zgodna z Konstytucją, ponieważ art. 3 lit. c oraz art. 4 ust. 3 Konwencji narusza zasadę pewności prawa, która jest podstawowym elementem państwa prawa, ponieważ zawierają one pojęcia i wyrażenia, których treść nie jest jasna, precyzyjna i jednoznaczna oraz które stwarzają nieprzewidywalność skutków prawnych i w konsekwencji prowadzą do niepewności całego porządku prawnego; art. 12 i art. 14 Konwencji nie są zgodne z art. 32 ust. 1, art. 47 ust. 1 i 2 Konstytucji, jak i z zasadą godności jednostki, jako fundamentalną wartością konstytucyjną, ustanowioną m.in. w preambule do Konstytucji. W wymiarze aksjologicznym Konwencja nie jest zgodna z zasadą równości i równego traktowania kobiet i mężczyzn, w zakresie, w jakim skupia się nie tyle na samej przemocy wobec partnerów i rodziny, jako zachowaniu bezprawnym, lecz bazuje na założeniu, że „kobiety z zasady są ofiarami, mężczyźni zaś sprawcami”.

Pisemne stanowiska w sprawie przedstawili także prof. dr Pencho Penev, prof. dr Plamen Kirov i prof. dr Daniel Valchev.

Prof. dr Pencho Penev wskazał na niezgodność Konwencji z porządkiem prawnym ustanowionym w Konstytucji Republiki Bułgarii. Według niego, Konstytucji pojęcie płci znane jest jedynie w znaczeniu biologicznym, w świetle którego człowiek może być albo mężczyzną, albo kobietą. Według prof. dr. Peneva każde inne rozumienie pojęcia „płeć” doprowadziłoby do niedopuszczalnych sprzeczności, ponieważ powstałyby dwie równoległe i wzajemnie sprzeczne koncepcje tego samego pojęcia, z których jedna pozostawałaby w sprzeczności z Konstytucją. Prof. dr Penev przedstawił także uzasadnienie niezgodności art. 14 Konwencji z

art. 47 ust. 1 Konstytucji. Wskazał w tym kontekście, że Konwencja zakłada swoiste podejście edukacyjne, angażujące państwo „na wszystkich szczeblach edukacji”. Wskutek tego wymusza konieczność aktywnego zaangażowania systemu oświatowy oraz organizacji pozarządowych i mediów. Pozostaje to w sprzeczności z art. 47 ust. 1 Konstytucji², który powierza wychowanie dzieci rodzicom, a nie państwu lub sektorowi pozarządowemu.

Prof. dr Plamen Kirov wskazał, że poszczególne postanowienia Konwencji są niezgodne z zasadami i normami konstytucyjnymi, co sprawia, że pozostają w ostrym konflikcie z bułgarską tożsamością konstytucyjną. Zdaniem prof. dr. Kirova art. 3 lit. c i art. 4 ust. 3 Konwencji są niezgodne z zasadą państwa prawa, w zakresie, w jakim ich ewentualne wejście w życie podważyłoby pewność prawa. Zawierają bowiem pojęcia („gender”, „gender identity”) obce bułgarskiemu systemowi konstytucyjnemu i prawnemu w ogólności. Wyrażenia te nie posiadają jednoznacznego i klarownego, powszechnie akceptowanego znaczenia prawnego. Mogą tym samym wywołać konsekwencje niekorzystne dla systemu prawnego. Ponadto prof. dr Kirov stwierdza, że art. 12 i art. 14 Konwencji pozostają w opozycji do treści art. 32 ust. 1³ i art. 47 ust. 1 i ust. 2 Konstytucji⁴, ponieważ stanowią niedopuszczalną ingerencję w życie prywatne obywateli. Wskazane postanowienia Konwencji zobowiązują bowiem władze do podjęcia działań zmierzających do zmiany utrwalonych społecznych i kulturowych wzorców zachowań Bułgarów, w celu wykorzenienia „stereotypowych ról kobiet i mężczyzn”, pomimo że nie są one w żaden sposób związane z aktami przemocy, dyskryminującymi zachowaniami lub innymi bezprawnymi działaniami.

Prof. dr Daniel Valchev z kolei wskazał, że przepisy art. 3 lit. c i art. 4 ust. 3 Konwencji nie są zgodne z zasadą państwa prawa, zawartą w preambule oraz art. 4 Konstytucji⁵. Zdaniem prof. dr. Valcheva ratyfikacja Konwencji doprowadziłaby do włączenia do bułgarskiego porządku prawnego aktu, który zawiera pojęcia o niejasnym znaczeniu, relacjach i zakresie, sprzeczne z pojęciami utrwalonymi w ustawodawstwie oraz orzecznictwie sądowym. Stwierdza także, że Konwencja przyznaje określone prawa i zapewnia ich ochronę osobom, które nie zostały wyodrębnione na podstawie obiektywnych kryteriów, lecz jedynie na

² Art. 47 ust. 1 Konstytucji: „Utrzymanie i wychowanie dzieci, do osiągnięcia przez nie pełnoletności, jest prawem i obowiązkiem ich rodziców i jest wspierane przez państwo” [przyp. tłumacza].

³ Art. 32 ust. 1 Konstytucji: „Życie osobiste obywateli jest nienaruszalne. Każdy ma prawo do obrony przeciwko bezprawnej ingerencji w swoje życie osobiste i rodzinne oraz przeciwko naruszaniu swojej czci, godności i dobrego imienia” [przyp. tłumacza].

⁴ Art. 47 ust. 2 Konstytucji: „Matka korzysta ze szczególnej ochrony państwa, które zapewnia jej płatny urlop przed i po porodzie, bezpłatną pomoc położniczą, ulgi w pracy i inne świadczenia socjalne” [przyp. tłumacza].

⁵ Art. 4 ust. 1 Konstytucji: „Republika Bułgarii jest państwem prawnym. Władza w niej sprawowana jest zgodnie z Konstytucją i ustawami państwa” [przyp. tłumacza].

podstawie twierdzeń dotyczących własnych, subiektywnych doświadczeń tych osób. W związku z tym uważa, że art. 1, art. 2 i art. 3 Konwencji naruszają zasadę równości, o której stanowi w art. 6 Konstytucji⁶. Prof. dr Valchev wskazuje również na niezgodność przepisów art. 12 ust. 1 i art. 14 ust. 1 Konwencji z art. 47 ust. 2 Konstytucji.

Sąd Konstytucyjny w pierwszej kolejności pragnie skupić się na niektórych kluczowych zagadnieniach związanych z pracami nad Konwencją oraz na jej zasadniczych cechach jako międzynarodowego instrumentu prawnego, służącego zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. Mają one istotne znaczenie dla dalszego wywodu oraz rozstrzygnięcia w przedmiocie zasadności wniosku.

W świetle Konwencji, jej językami autentycznymi są język angielski i język francuski, przy czym oba teksty mają jednakową moc wiążącą. Ocena Sądu Konstytucyjnego, w postępowaniu na podstawie art. 149 ust. 1 pkt 4 zd. pierwsze Konstytucji, w przedmiocie zgodności umowy międzynarodowej z Konstytucją, [następująca] przed jej ratyfikacją, powinna być dokonana na podstawie tłumaczenia tekstu Konwencji na język bułgarski, który został przedłożony w sprawie przez Radę Ministrów Republiki Bułgarii. W oparciu o ten tekst odbędą się prace legislacyjne nad projektem ustawy ratyfikacyjnej. Ten tekst zostanie opublikowany w Dzienniku Ustaw po ewentualnej ratyfikacji Konwencji i na nim zostaną oparte zobowiązania Bułgarii, wynikające z Konwencji jako umowy międzynarodowej (zob. postanowienie z dnia 23 października 1997 r. w sprawie o sygn. 15/1997 r.).

Przeciwdziałanie przemocy wobec kobiet jest kwestią o fundamentalnym znaczeniu dla Europy i częścią podstawowych europejskich wartości. Począwszy od lat 90-tych ubiegłego stulecia Rada Europy, i w szczególności Steering Committee for Equality between Women and Men (CDEG), konsekwentnie dąży do wspierania ochrony kobiet przed przemocą. Pierwszą kompleksową strategią zapobiegania przemocy wobec kobiet było Zalecenie Rec(2002)5 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie ochrony kobiet przed przemocą. Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy zajęło jednoznaczne stanowisko polityczne, opowiadając się przeciwko wszelkim formom przemocy wobec kobiet, przyjmując szereg rezolucji i zaleceń w sprawie przemocy wobec kobiet. W 2008 roku Komitet Ministrów Rady Europy stworzył specjalną komisję w sprawie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec

⁶ Art. 6 Konstytucji: „1. Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi pod względem godności i praw. 2. Wszyscy obywatele są równi wobec prawa. Zabronione jest ograniczanie praw i wolności tylko na podstawie rasy, narodowości, przynależności etnicznej, płci, pochodzenia, religii, wykształcenia, przekonań, przynależności politycznej, sytuacji osobistej i społecznej lub stanu majątkowego” [przyp. tłumacza].

kobiet oraz przemocy domowej (Ad Hoc Committee on Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence – CAHVIO), której powierzono opracowanie prawnie wiążących standardów w dwóch obszarach – przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. W roku 2011 prace Rady Europy zostały uwieńczone opracowaniem projektu konwencji, przygotowanej przez CAHVIO do zapewnienia ochrony kobiet przed wszystkimi formami przemocy oraz do ścigania i eliminowania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej (art. 1 ust. 1 lit. a Konwencji).

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej to pierwszy kompleksowy traktat międzynarodowy, który ma na celu stworzenie standardów, w oparciu o które państwa-strony będą mogły dokonać harmonizacji ustawodawstwa krajowego w tej materii. Konwencja wyraźnie określa przemoc wobec kobiet jako pogwałcenie praw człowieka i formę dyskryminacji wobec kobiet. Obejmuje ona konkretne przepisy, mające na celu promowanie równości płci i statusu kobiet w społeczeństwie. Owe prawnie wiążące uregulowania (art. 4, art. 6, art. 12, art. 14) mają być asumptem do osiągnięcia równości kobiet i mężczyzn na poziomie krajowym oraz do wzmocnienia wspólnych działań mających na celu wyeliminowanie dyskryminacji kobiet. Konwencja rozszerza katalog cech determinujących zakaz dyskryminacji, wprowadzając „płeć [społeczno-kulturową]” jako podstawowe kryterium w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet i przemocy domowej.

Obok polityki ochrony kobiet przed dyskryminacją i przemocą ze względu na płeć, Rada Europy w szeregu dokumentów nawołuje państwa członkowskie do ustanowienia bezwzględnych zakazów dyskryminacji w oparciu o „tożsamość płciową” („gender identity“) w ramach krajowego ustawodawstwa antydyskryminacyjnego oraz do włączenia kwestii praw „osób transpłciowych” („transgender people”) do zakresu działań krajowych instytucji ochrony praw człowieka, z wyraźnym odniesieniem do atrybutu „tożsamości płciowej”.

W roku 2010 Komitet Ministrów Rady Europy przyjął Zalecenie CM/Rec (2010)5 w zakresie środków zwalczania dyskryminacji opartej na orientacji seksualnej lub tożsamości płciowej. Zgodnie z przytoczonym zaleceniem państwa członkowskie Rady Europy powinny podjąć odpowiednie działania w celu zapewnienia prawnego uznania zmiany płci danej osoby we wszystkich dziedzinach życia, w szczególności poprzez umożliwienie zmiany nazwiska i płci w oficjalnych dokumentach w szybki, transparentny i dostępny sposób. Państwa członkowskie powinny podjąć wszelkie niezbędne środki mające na celu zagwarantowania możliwości zawarcia małżeństwa z osobą tej samej płci (po dokonaniu takiej zmiany oraz jej

prawnym uznaniu). Postanowienia Konwencji dotyczą szeregu kluczowych kwestii dotyczących praw lesbijek, gejów, osób biseksualnych i transpłciowych („lesbian, gay, bisexual and transgender people” – LGBT).

W 2014 r. w ramach Rady Europy utworzono komórkę dedykowaną kwestiom orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Ponadto w 2014 r. Sekretariat Rady Europy utworzył również grupę roboczą ds. orientacji seksualnej i tożsamości płciowej. Zadaniem tej organizacji jest udzielanie wsparcia państwom członkowskim we wdrażaniu zaleceń Komitetu Ministrów dotyczących LGBT.

W kwietniu 2015 roku Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przyjęło rezolucję przeciwko dyskryminacji osób transseksualnych w Europie (Resolution 2048 (2015), Discrimination against transgender people in Europe). Rezolucja i powiązane z nią sprawozdanie dotyczą różnych form dyskryminacji, w tym trudności w dostępie do zatrudnienia, mieszkań i usług zdrowotnych. W rezolucji podkreślono również, że Zgromadzenie jest zaniepokojone łamaniem praw podstawowych, zwłaszcza prawa do prywatności i integralności fizycznej, z jakim borykają się osoby transpłciowe w przypadku postępowań w przedmiocie uznania zmiany płci. Podkreśla się także niedopuszczalność ustanawiania takich warunków uznania zmiany płci jak sterylizacja, rozwód, stwierdzenie choroby psychicznej, konieczność przeprowadzenia interwencji chirurgicznych oraz innych zabiegów medycznych. Państwa Członkowskie Rady Europy zostały bezwzględnie wezwane do ustanowienia zakazu dyskryminacji ze względu na płeć w ramach poszczególnych ustawodawstw krajowych oraz do zajęcia się kwestią praw człowieka osób transpłciowych w ramach krajowych instytucji ochrony praw człowieka, z wyraźnym odniesieniem do tożsamości płciowej, a także opracowania szybkich, przejrzystych i dostępnych procedur opartych na autonomii jednostki, umożliwiających zmianę nazwiska i płci w dokumentach osób transpłciowych, tak, aby uczynić te procedury dostępne dla wszystkich ludzi, bez względu na wiek, stan zdrowia, sytuację finansową lub historię sądową, oraz rozważyć umożliwienie udokumentowania trzeciej płci dla tych, którzy tego potrzebują.

W 2015 r. Rada Europy wydała wytyczne dotyczące prawnych aspektów zmiany płci i ochrony praw osób transpłciowych, w świetle których pojęcie tożsamości płciowej („gender identity”) odnosi się do „głębokiego, wewnętrznego i osobistego odczuwania płci każdej osoby, która może odpowiadać lub nie płci określonej przy urodzeniu, włączając w to osobiste odczucie własnej cielesności, jak również i inne formy wyrażania płci, w tym przez ubiór, mowę i sposób zachowania”.

Powyższe wyrażnie pokazuje związek pomiędzy polityką Rady Europy w zakresie zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet jako formy dyskryminacji kobiet ze względu na płeć a ochroną niektórych praw osób transpłciowych.

Sąd Konstytucyjny pochylił się nad argumentami zawartymi we wniosku posłów, w stanowiskach organów publicznych oraz organizacji pozarządowych, a także w przedłożonych pisemnych opiniach prawnych oraz pisemnych dowodach zgłoszonych w sprawie. Aby wypowiedzieć się na temat zgodności Konwencji z Konstytucją, Sąd, po omówieniu celów Konwencji, przyjętych w niej zasad ogólnych i szczegółowych, definicji, założeń oraz postanowień Konwencji dotyczących ich związku i korelacji, ustalił, co następuje:

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej to pierwsza w Europie umowa, która ustanawia kompleksowe ramy prawne ochrony kobiet i dziewcząt przed wszelkimi formami przemocy oraz [służące] zapobieganiu, ściganiu i eliminacji przemocy wobec nich, w tym przemocy domowej. Konwencja rozpatruje eliminację przemocy wobec kobiet w szerszym kontekście osiągnięcia rzeczywistej równości kobiet i mężczyzn, uznając tym samym przemoc wobec kobiet za jedną z form dyskryminacji. Wyraża ona wolę państw do stosowania ogólnych zasad ochrony praw człowieka w stosunku do kobiet i dziewcząt, będących ofiarami przemocy, a także wobec ofiar przemocy domowej. U podstaw tej woli leży wspólne porozumienie państw członkowskich co do dążenia Rady Europy do zachowania i wdrażania ogólnoeuropejskich zasad i wartości.

W preambule do Konwencji została zadeklarowana wola utworzenia przez państwa członkowskie Rady Europy i innych sygnatariuszy „Europy wolnej od przemocy wobec kobiet i przemocy domowej”. Konwencja podkreśla związek pomiędzy osiągnięciem równości płci a wyeliminowaniem przemocy wobec kobiet. Na podstawie tego założenia dostrzega złożony charakter przemocy wobec kobiet jako wyrazu historycznej nierówności w relacjach pomiędzy kobietami a mężczyznami. Konwencja konsekwentnie stoi na stanowisku, że przemoc wobec kobiet nie może zostać wyeliminowana bez „inwestowania” w równość płci, a jedynie rzeczywista (tj. faktyczna i prawna) równość płci i zmiana w stosunku społeczeństwa do niej mogą rzeczywiście zapobiec takiej przemocy.

W art. 1 Konwencji zostały zadeklarowane jej cele. Jako konkretny cel ustęp 1 wskazuje kwestię ochrony kobiet przed wszelkimi formami przemocy, jak również zapobieganie, ściganie i eliminowanie przemocy wobec kobiet i przemocy domowej. W świetle zawartego w preambule do Konwencji stwierdzenia, że istnieje związek pomiędzy zwalczaniem przemocy

wobec kobiet a osiągnięciem faktycznej i prawnej równości pomiędzy płciami, wskazuje się, iż Konwencja przyczyni się do wyeliminowania wszelkich form dyskryminacji wobec kobiet i promowania rzeczywistej równości pomiędzy kobietami i mężczyznami. Przepis ten odzwierciedla konieczność kompleksowego podejścia do kwestii ochrony i współpracy ofiar przemocy wobec kobiet oraz przemocy domowej.

Tak określone cele Konwencji w pełni odpowiadają podstawowym zasadom konstytucyjnym Republiki Bułgarii. W preambule do Konstytucji podkreśla się bowiem, że naród bułgarski uznaje uniwersalne wartości, wśród których wskazano m.in. humanitaryzm, równość, sprawiedliwość i tolerancję. Prawa jednostki, jej godność i bezpieczeństwo wzniesione zostały na piedestał wartości konstytucyjnych. Równość jest jedną z podstawowych zasad bułgarskiej Konstytucji. Istnienie wyraźny konstytucyjny zakaz jakiegokolwiek dyskryminacji ze względu na „płeć” (art. 6 ust. 2 Konstytucji). Poza tym zasada równości w godności i prawach zapisana jest w ustawie zasadniczej jako przyrodzone prawo człowieka. Powyższe założenie znajduje swoją konkretyzację w wielu postanowieniach Konstytucji, w tym w treści poszczególnych podstawowych praw i wolności człowieka. O dążeniu Republiki Bułgarii do ochrony podstawowych praw człowieka, a w szczególności ochrony wszystkich ofiar przemocy, w tym kobiet i dzieci, a także eliminacji wszelkich form dyskryminacji i osiągnięcia równości, świadczy również kształt ustawodawstwa zwykłego, w szczególności: Kodeks karny (Dz.U., nr 26 z dnia 02.04.1968 r.; ostatnio zm. – Dz.U., nr 55 z dnia 03.07.2018 r.), Ustawa o ochronie przed przemocą w rodzinie (Dz.U., nr 27 z dnia 29.03.2005 r.; ostatnio zm. – Dz.U., nr 50 z dnia 03.07.2015 r.), Ustawa o ochronie dzieci (Dz.U., nr 48 z dnia 13.06.2000 r.; ostatnio zm. – Dz.U., nr 17 z dnia 23.02.2018 r.), Ustawa o równości kobiet i mężczyzn (Dz.U., nr 33 z dnia 26.04.2016 r.), Ustawa o ochronie przed dyskryminacją (Dz.U., nr 86 z dnia 30.09.2003 r.; ostatnio zm. – Dz.U., nr 7 z dnia 19.01.2018 r.).

Sąd Konstytucyjny stoi na stanowisku, że pomimo wielu niekwestionowanych pozytywnych aspektów, Konwencja jest wewnętrznie sprzeczna, a sprzeczność ta powoduje jej dwupoziomowość. Niektóre jej postanowienia wykraczają poza wskazane cele Konwencji i oraz samą jej nazwę.

W art. 1 ust. 1 lit. a i b Konwencji, w celu określenia podmiotu ochrony przed wszelkimi formami przemocy i dyskryminacji, użyto pojęcia „kobieta”, opartego niewątpliwie na biologicznym rozumieniu płci. Jednocześnie w art. 3 lit. c wśród legalnych definicji Konwencji (język angielski i francuski) występuje definicja pojęcia „gender”/„genre”, które zostało przetłumaczone na język bułgarski jako „płeć”. W świetle konwencyjnej definicji pojęcie to

oznacza „społecznie skonstruowane role, zachowania, działania i atrybuty, które dane społeczeństwo uznaje za odpowiednie dla kobiet i mężczyzn”. Jedynie w przepisie art. 4 ust. 3 Konwencji termin „gender”/„genre” został przetłumaczony na język bułgarski jako „płeć społeczna”⁷. W Konwencji terminy „sex”/„sexe” („płeć”) i „gender”/„genre” („płeć”, „płeć społeczna”) występują obok siebie. Płeć społeczna jest jednym z kryteriów użytych w kontekście zakazu dyskryminacji (art. 4 ust. 3 Konwencji) obok płci w znaczeniu biologicznym („sex, gender”/„sexe, genre”). W ten sposób nie tylko płeć jako kategoria biologiczna, ale także płeć społeczna („gender”), determinowana subiektywnymi postrzeganiem jednostki oraz wyobrażeniami jednostki i społeczeństwa na temat ról kobiet i mężczyzn, zostały podniesione przez Konwencję do rangi autonomicznych, równorzędnych kategorii prawnych. Pojęcie „gender”/„genre” („płeć”) występuje na gruncie Konwencji jako kategoria niezależna, odrębna od płci biologicznej. Konwencja rozdziela biologiczny i społeczny wymiar płci oraz wykracza poza pogląd na binarność płciową gatunku ludzkiego. Jak wynika z ujęcia art. 3 lit. c pojęcie „gender”/„genre” („płeć”) staje się podstawową koncepcją, która determinuje znaczenie innych terminów użytych w Konwencji, ponieważ ich znaczenie ustalane jest właśnie w oparciu o zakres znaczeniowy „gender”. O niezależnej roli pojęcia „gender”/„genre” („płeć”) świadczy także wiele przepisów Konwencji, które zawierają wyrażenia oparte na tym pojęciu – art. 2 ust. 2, art. 4 ust. 3, art. 6, art. 14, art. 18, art. 49 ust. 2, art. 60 ust. 2 i ust. 3 Konwencji. Pojęcie „gender” zawarte zostało w wyrażeniach: „gender equality” (preambuła – „równość płci”), „gender-based violence” (preambuła, art. 2, art. 3, art. 4, art. 14 – „przemoc uwarunkowana płcią”), „gender identity” (art. 4 ust. 3 – „tożsamość uwarunkowana płcią”), „gender-sensitive policie” (art. 6 – „polityki uwzględniające kwestie płci”), „gender perspective” (art. 6 – „perspektywa uwarunkowana płcią”), „non-stereotyped gender roles” (art. 14 – „niestereotypowe role płciowe”), „gendered understanding of violence” (art. 18, art. 49 ust. 2 – „rozumienie przemocy opartej na płci”), „gender-based asylum claims” (art. 60 – „wnioski o azyl uwarunkowane płcią”), „gender-sensitive interpretation” (art. 60 ust. 2 – „interpretacja z uwzględnieniem płci”), „gender-sensitive reception procedures” (art. 60 ust. 3 – „procedury przyjmowania wniosków z uwzględnieniem płci”). Wyrażenia te, w zależności od przyjętej interpretacji mogą prowadzić do odmiennych i sprzecznych ze sobą wniosków na temat filozofii [leżącej u podstaw] Konwencji. Jest ona pierwszą umową międzynarodową, której

⁷ W tłumaczeniu polskojęzycznym Konwencji – „płeć społeczno-kulturowa” (Dz. U. z 2015 r. poz. 961) [przyp. tłumacza].

stroną jest Republika Bułgarii, a która przewiduje taką definicję pojęcia „płeć” (art. 3 lit. c Konwencji).

Przepis art. 4 ust. 3 Konwencji wymaga od stron stosowania postanowień Konwencji, w szczególności środków mających na celu ochronę praw ofiar „...bez dyskryminacji z jakichkolwiek przyczyn, w tym ze względu na: płeć, rasę, kolor skóry, język, religię, przekonania polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, przynależność do mniejszości narodowych, sytuację majątkową, urodzenie, orientację seksualną, tożsamość płciową, wiek, stan zdrowia, niepełnosprawność, stan cywilny, status migranta lub uchodźcy lub inny”. Z § 53 raportu wyjaśniającego do Konwencji oraz obszernego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka na temat art. 14 Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności wynika, że katalog zawarty w art. 4 ust. 3 Konwencji jest znacznie szerszy. W świetle omawianego przepisu ochrona wynikająca z Konwencji powinna zostać zapewniona przed dyskryminacją według szeregu kryteriów cechujących grupy szczególnie wrażliwe. Według raportu, kategoria ta obejmuje również osoby nieodpowiadające cechom, które społeczeństwo tradycyjnie przypisuje odpowiednio „mężczyznom” albo „kobietom”.

Chociaż nie reguluje konkretnych praw samych osób transpłciowych, („transgender people”), Konwencja jest również pierwszą umową międzynarodową podpisaną przez Republikę Bułgarii, która przewiduje jako kryterium w zakresie zakazu dyskryminację kategorię „tożsamości uwarunkowanej płcią” (art. 4 ust. 3 Konwencji). Należy podkreślić, że termin „tożsamość uwarunkowana płcią” („gender identity”/„l’identité de genre”) nie odnosi się do płci jako kategorii biologicznej, lecz do płci („gender”) w znaczeniu, jakie nadaje temu pojęciu art. 3 lit. c Konwencji. Konwencja nie zawiera definicji tożsamości uwarunkowanej płcią („gender identity”/„l’identité de genre”). Raport wyjaśniający do Konwencji (§ 53) definiuje „tożsamość płciową” w następujący sposób: „Niektóre grupy osób fizycznych mogą również być dyskryminowane ze względu na ich tożsamość płciową, co w uproszczeniu oznacza, że płeć, z którą są identyfikowane, nie jest zgodna z płcią przypisaną im przy urodzeniu. Dotyczy to niektórych kategorii osób, na przykład takich jak osoby transpłciowe i inne grupy ludzi, które nie odpowiadają cechom, które społeczeństwo uznało za charakterystyczne odpowiednio dla mężczyzn lub kobiet”.

Z uwagi na brak w Konwencji definicji pojęcia „gender identity”/„l’identité de genre” („tożsamość uwarunkowana płcią”) jego treść, poza raportem wyjaśniającym, powinna być ustalana również w świetle polityki Rady Europy w zakresie ochrony niektórych praw osób

transpłciowych. Wyżej wskazane akty Rady Europy, skierowane przeciwko dyskryminacji i przemocy ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową, służą wyjaśnieniu znaczenia pojęć „gender” („płeć”) i „gender identity” („tożsamość uwarunkowana płcią”) w kontekście podejścia Rady Europy do promowania koncepcji, w świetle której biologiczny i społeczny wymiar płci nie są nierozdzielnie związane i funkcjonują obok siebie, w wyniku zdolności ludzi do samoidentyfikacji płciowej, a także do zagwarantowania przez państwo pełnego prawnego uznania zmiany płci. Analiza pojęcia „gender”/„genre”, tłumaczonego na język bułgarski raz jako „płeć”, innym razem zaś jako „płeć społeczna” oraz pojęcia „identité de genre”, tłumaczonego na gruncie konwencji na bułgarski jako „tożsamość uwarunkowana płcią”, wskazuje, że pojęcia te są powiązane, zaś ustalenie ich znaczenia nie może się odbywać w oderwaniu od siebie. Pojęcie „gender”/„genre” w znaczeniu „społecznie skonstruowanych ról, zachowań, działań i atrybutów, które dana społeczność uznaje za odpowiednie dla kobiet i mężczyzn” odzwierciedla pewne społeczne i kulturowe postrzeganie kobiet i mężczyzn, utrwalone w danym społeczeństwie w danym okresie. Owe zapatrywania są zmienne i ulegają z biegiem czasu rozwojowi. Aktualnie dominujące postrzeganie danej kwestii może wykluczyć dawniejsze. Przykładowo płeć człowieka postrzegana wyłącznie w kategoriach biologicznych może być zastąpiona przez inne postrzeganie płci. Z tego punktu widzenia biologiczny mężczyzna może mieć „gender”/„genre” kobiety i odwrotnie. Prowadzi to do możliwości dokonania wyboru przez jednostkę swojej „tożsamości uwarunkowanej płcią”, która może nie pokrywać się z biologiczną. Powyższe oddaje istotę „ideologii gender” jako zbioru założeń i przekonań, w świetle których biologicznie zdeterminowane cechy płci są irrelewantne, zaś istotna jest jedynie samoidentyfikacja płciowa.

Brak jednolitego rozumienia pojęcia „gender”/„genre” ilustruje również ożywiona debata publiczna i polityczna na temat „za” lub „przeciw” ideologii gender, która trwa od ponad dwudziestu lat w kilkudziesięciu krajach.

Jak już wskazano, Konwencja posługuje się dwoma pojęciami na określenie płci – „sex” i „gender”. Wprowadzenie konstrukcji „tożsamości uwarunkowanej płcią” oparte jest na założeniu, że wymiar społeczny płci jest niezależny od biologicznego. Odejście od koncepcji płci jako zespołu cech biologicznych (mężczyzna/kobieta), oddala Konwencję od zadeklarowanych w niej celów ochrony kobiet przed wszelkimi formami przemocy. Wewnętrzna sprzeczność w Konwencji jest oczywista, gdy porównuje się deklaracje z art. 1 Konwencji i jej tytuł, wraz z tak podaną definicją „płci” w Konwencji. Ponadto sama definicja terminu „gender” byłaby zbędna, jeśli zadeklarowany cel umowy międzynarodowej

odzwierciedlałby jego nazwę: „...w celu zapobiegania i zwalczania przemocy wobec kobiet...”. Ta dwoistość aparatu pojęciowego w praktyce nie prowadzi do realizacji postulatu równości płci, lecz jedynie rozmywa granice pomiędzy płciami i tym samym zasada równości traci swój sens.

W wymiarze prawnym równość płci została zadeklarowana na poziomie konstytucyjnym w art. 6 ust. 2 ustawy zasadniczej. Nie oznacza ona nakazu jednakowego traktowania obu płci, lecz wymaga uwzględnienia specyfiki biologicznej płci oraz różnic pomiędzy nimi. Płeć należy do cech wyraźnie określonych w art. 6 ust. 2 Konstytucji, które nie mogą uzasadniać żadnego uprzywilejowanego traktowania lub wprowadzania ograniczeń względem kobiet lub mężczyzn (wyrok nr 1 z 27 stycznia 2005 r., sygn. akt 8/2004 r.). W świetle konstytucji znaczenie jurydyczne pojęcia płci jest klarowne. Potwierdza to zarówno dyskusja dotycząca tego przepisu projektu Konstytucji „...na rzecz równości mężczyzny i kobiety” (protokoły z posiedzeń Komisji ds. opracowania projektu Konstytucji Bułgarii z 13 lutego 1991 r. oraz 10 czerwca 1991 r.), jak i praktyka orzecznicza Sądu Konstytucyjnego na gruncie art. 6 ust. 2 Konstytucji, w świetle której kryterium „płci” jest wykluczone z grupy cech, które mogą zostać nabyte lub zmienione w trakcie społecznej realizacji obywateli w społeczeństwie (orzeczenie nr 14 z 11 października 1992 r. sygn. akt 14/92 r.).

Zarówno Konstytucja, jak i ustawodawstwo zwykle oparte jest na binarnym rozumieniu płci gatunku ludzkiego. Istotnie, Konstytucja jednoznacznie dostrzega społeczny wymiar płci w kontekście płci biologicznej – art. 47 ust. 2 ustawy zasadniczej. We wskazanym przepisie biologiczna płeć kobiety jest związana z rolą społeczną – tj. z byciem matką, narodzinami dziecka, opieką położniczą. W skrócie, w pojęciu płci ustrojodawca dostrzega jedność determinizmu biologicznego i konstruktywizmu społecznego. Społeczny wymiar płci obecny w Konstytucji nie powinien być utożsamiany jednak z „płcią społeczną”, niezależną od biologicznej, jak to przewidziano w Konwencji.

Na szczeblu międzynarodowym rozumienie płci jako jedności biologicznego i społecznego wymiaru jest zapisane w Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego (ogłoszonym w Dzienniku Ustaw nr 68 z dnia 16 lipca 2002 r.). Zgodnie z przepisem art. 7 ust. 3 Statutu Rzymskiego: „Dla celów niniejszego Statutu przyjmuje się, że pojęcie «płeć» [«gender»] odnosi się do dwóch płci – męskiej i żeńskiej w kontekście społecznym. Pojęcie «gender» nie ma żadnego innego znaczenia od wskazanego powyżej”.

Tradycyjnie społeczeństwo opiera się na binarności płci, to jest na istnieniu dwóch przeciwstawnych płci, z których każdej przypisane są określone cechy biologiczne oraz funkcje i obowiązki społeczne. Płeć biologiczna jest określana przez urodzenie i jest podstawą płci społecznej. Znaczenie płci cywilnej w regulacji prawnej stosunków społecznych (współżycie, rodzicielstwo) wymaga jasności, niepodważalności, stabilności i bezpieczeństwa.

Konstytucyjna definicja małżeństwa, od zawsze obecna w bułgarskiej tradycji prawnej, zawarta została w art. 46 ust. 1 obecnie obowiązującej Konstytucji, zgodnie z którym jest to „...dobrowolny związek mężczyzny i kobiety”. Konstytucyjne uregulowanie małżeństwa opiera się na założeniu istnienia dwóch biologicznie określonych płci – męskiej i żeńskiej. Określając małżeństwo jako dobrowolny związek mężczyzny z kobietą, Konstytucja stawia różnorodność płci biologicznej jako imperatyw przed osobami wstępującymi w związek małżeński. Rozumienie małżeństwa jako więzi między mężczyzną a kobietą jest głęboko zakorzenione w bułgarskiej świadomości prawnej i w tym sensie jest podstawą omawianych uregulowań konstytucyjnych.

W przeciwieństwie do tego konstytucyjnego rozumienia płci jako kategorii biologicznej, pojęcie „gender“/„genre“ („płeć”) jako figura społeczna występuje w Konwencji zarówno samodzielnie, jak i obok pojęcia „sex“/„sexe”. Jak już wskazano, powyżej opisany stan usuwa z deklarowanych celów Konwencji ochronę kobiet i otwiera przestrzeń dla jej sprzecznego stosowania, co jest niezgodne z zasadą państwa prawnego w znaczeniu formalnym (art. 4 ust. 1 Konstytucji).

Definicja płci zawarta w art. 3 lit. c Konwencji toruje drogę do wprowadzenia koncepcji „płci” i „tożsamości uwarunkowanej płcią” w bułgarskim systemie prawnym. Wymogi wskazane w art. 4 ust. 3 Konwencji zobowiązałyby Republikę Bułgarii do stworzenia procedur prawnych, zapewniających normatywne uznanie płci innej niż biologiczna, co byłoby niezgodnie z Konstytucją.

Zasada państwa prawa, o znanej i ugruntowanej treści, łączącej aspekt formalny i materialny, jest obecna w praktyce Sądu Konstytucyjnego. Obecnie w europejskiej przestrzeni prawnej powszechnie akceptowane jest rozumienie klauzuli państwa prawnego jako połączenia dwóch podstawowych elementów – zasady bezpieczeństwa prawnego (element formalny) oraz zasady sprawiedliwości w znaczeniu materialnym (wyrok z dnia 27 stycznia 2005 r., sygn. akt. 8/2004 r.).

Formalny aspekt państwa prawnego (pewność prawa) wymaga, by treść pojęć prawnych była jasna i jednoznaczna. Wymóg pewności prawnej i przewidywalności wyklucza istnienie dwóch równoległych i wzajemnie wykluczających się pojęć „płci”. Ratyfikacja Konwencji doprowadziłaby do wprowadzenia do krajowego porządku prawnego figury sprzecznej z krajowym porządkiem konstytucyjnym.

Zasada państwa prawa jest fundamentem obowiązującego porządku konstytucyjnego. Postępowanie prowadzone na podstawie art. 149 ust. 1 pkt 4 zd. pierwsze powinno zmierzać do odpowiedniej realizacji na gruncie prawa krajowego wartości wyznawanych przez wspólnotę międzynarodową. Jednakże ich wdrażanie powinno się odbywać przy pełnym poszanowaniu dla wartości leżących u podstaw Konstytucji.

Ujęcie „płci” jako konstrukcji społecznej prowadzi do relatywizacji kategorii płci biologicznej. Jeśli jednak społeczeństwo traci zdolność do odróżniania kobiety od mężczyzny, zwalczanie przemocy wobec kobiet pozostaje jedynie formalnym, lecz niewykonalnym zobowiązaniem.

Sąd Konstytucyjny uważa, że Konwencja, ze względu na przepisy art. 3 lit. c oraz art. 4 ust. 3, które mają fundamentalne znaczenie dla rozumienia całej Konwencji, nie jest zgodna z Konstytucją. W odniesieniu do tych właśnie postanowień Konwencja nie dopuszcza zastrzeżeń. Zgodnie z art. 78 ust. 1 Konwencji: „Nie można składać żadnych zastrzeżeń w stosunku do jakichkolwiek postanowień niniejszej konwencji, z wyjątkami określonymi w ustępie 2 i 3”. Sąd Konstytucyjny pragnie podkreślić, że po ratyfikacji, ogłoszeniu i wejściu w życie niniejszej umowy międzynarodowej, zgodnie z art. 5 ust. 4 ustawy zasadniczej, stałaby się częścią krajowego porządku prawnego i miałaby pierwszeństwo przed ustawodawstwem krajowym, zawsze wtedy, gdy to ostatnie pozostaje z nią w sprzeczności (wyrok z 2 lipca 1992 r., sygn. akt 6/1992 r.).

Z powyższych względów, na podstawie art. 149 ust. 1 pkt 4 zd. pierwsze Konstytucji, Sąd

O R Z E K A :

Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w dniu 11.05.2011 r. w Stambule, podpisana przez Republikę Bułgarii w dniu 21 kwietnia 2016 r. jest niezgodna z Konstytucją Republiki Bułgarii.

Orzeczenie zapadło większością 8 „za”.

Sędziowie Rumen Nenkov, Georgi Angelov, Konstantin Penchev i Filip Dimitrov złożyli zdanie odrębne.

Przewodniczący: Boris Velchev